

Σημείωμα του εκδότη

Στην χώρα των κακουργημάτων

Το φαινόμενο έχει προσλάβει ανησυχητικές διαστάσεις: Με αφορμή κάποια υπόθεση που προβάλλουν –και συχνά διογκώνουν– τα ΜΜΕ, η ποινική νομοθεσία μας δέχεται ομαδικά πυρά ως υπερβολικά «επιεικής». Τηλεοπτικοί και διαδικτυακοί τιμητές, καθώς και παντοειδείς δημοσιογραφούντες, αγανακτούν για την έλλειψη αυστηρότητας των διατάξεων που προβλέπουν την περί ης πρόκειται συμπεριφορά και απαιτούν από τον νομοθέτη να την πατάξει.

Οι αρμόδιοι της πολιτικής, πάλι, αφουγκραζόμενοι την φωνή του λαού που μεταδίδουν, υποτίθεται, τα ΜΜΕ, σπεύδουν να υποσχεθούν ότι σύντομα θα «αυστηροποιήσουν» την νομοθεσία για να θεραπεύσουν την ασύμβατη με το «λαϊκό αίσθημα» ασθένεια της επιείκειας που την χαρακτηρίζει. Ως θεραπευτική αγωγή επιλέγεται συνήθως η εισαγωγή ενός νέου ή βαρύτερου κακούργηματος. Το νέο κακούργημα κατευνάζει προσωρινά την αγανάκτηση των ΜΜΕ και επιτρέπει στους δημιουργούς του να «πωλήσουν» ασφάλεια στους ανήσυχους πολίτες επιδεικνύοντας αποφασιστικότητα και πυγμή.

Η επίθεση στην ισχύουσα ποινική νομοθεσία και η αγκίστρωση στην παραγωγή του νέου κακούργηματος δεν επιτρέπουν την

νηφάλια και έλλογη συζήτηση των πλέον σημαντικών παραμέτρων της εγκληματικής συμπεριφοράς που εξάπτει το κοινό και τους πολιτικούς μας (περιβάλλον και αιτίες που αυτή αναπτύσσεται, μηχανισμοί πρόληψης και κοινωνικού ελέγχου, σωφρονιστική και μετασωφρονιστική μέριμνα για τους παραβάτες κ.α.). Αντ' αυτού κυριαρχεί η ανιστόρητη και αφελής αντίληψη, ότι όσο αυξάνονται οι ποινές τόσο μειώνεται το έγκλημα.

Η αθρόα παραγωγή κακουργημάτων είχε παραμορφώσει τον Ποινικό Κώδικα του 1951, ο οποίος στην αρχική μορφή του χαρακτηριζόταν από αξιολογική αρμονία και λογική-συστηματική συνοχή. Ο κακουργηματικός πληθωρισμός του παρελθόντος συνοδευόταν από δύο ακόμη στρεβλώσεις: τον ευτελισμό των πλημμελημάτων και της ποινής της φυλάκισης μέσω της άνευ διακρίσεως μετατροπής ή αναστολής της, και την περιοδική ψήφιση «εκπτώτικών» νόμων για την αποσυμφόρηση των φυλακών, όποτε αυτές ασφυκτιούσαν υπό το βάρος των καταδικασθέντων για κακούργηματα.

Την παθολογία του παρελθόντος επιδίωξε να τερματίσει ο νέος Ποινικός Κώδικας του 2019 με την αναμόρφωση του συστή-

Συνέχεια στη σελ. 2

Σε αυτό το τεύχος

2 Ανακοίνωση

- Αντιτρομοκρατική πολιτική, αλλά σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων - Δελτίο Τύπου FRA - Βιέννη, 18 Νοεμβρίου 2021

3 Επικαιρότητα

- Η ενημέρωση του υπόπτου για το περιεχόμενο της εισαγγελικής παραγγελίας - Ι. Ανδρουλάκης

5 Νομοθεσία

- Σκέψεις για το διαχρονικό δίκαιο στο πεδίο του σωφρονιστικού δικαίου - Κ. Κοσμάτος
- Η αναγνώριση και ταυτοποίηση προσώπων για σκοπούς δίωξης του εγκλήματος σύμφωνα με το Π.Δ. 75/2020 και την πρόταση Κανονισμού Ε.Ε. για την Τεχνητή Νοημοσύνη - Γ. Τσόλιας

- Δικαιώματα υπόπτου και κατηγορουμένου κατά τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης - Ν. Σαββίδης

11 Νομολογία

- Περί διάκρισης της ευθύνης μεταξύ νομικού προσώπου και των μελών του. Ειδικότερες περιπτώσεις κάμψης της αυτοτέλει των νομικών προσώπων, ιδίως επί εξωχώριων εταιρειών - Β. Αρβανίτης

12 Αντιθέσεις

- Γυναικοκτονία: Το αποκορύφωμα της έμφυλης βίας - Α. Κασάπογλου
- Άλλη μια «γυναικοκτονία» κατ' άρθρο 299 ΠΚ - Ε. Κιρμιζάκη

ματος των ποινών ώστε αυτές να γίνουν ειλικρινείς, αναλογικές και αποτελεσματικές. Η Άννα Μπενάκη-Ψαρούδα (Προβλήματα της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα και οι νέοι ποινικοί κώδικες, Ποινικά Χρονικά 2020, 5) σημείωνε σχετικώς ότι: «Η επιλογή αυτή του μετριασμού των ποινών δικαιολογείται από μία σχεδόν αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα. Ότι δηλ. μόνη η απειλή διά του νόμου αυστηροτάτων ποινών δεν συμβάλλει τόσο καθοριστικά στην αποτροπή της τέλεσης σοβαρών εγκλημάτων. Μεγάλης κλίμακας εμπειρικές μελέτες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα, ότι εκφοβιστική επιρροή στον πιθανό δράστη δεν έχει τόσο η απειλή στο νόμο υπέρμετρα βαριάς ποινής, όσο το κατά πόσο, κατά την εκτίμησή του, θα συλληφθεί και πάντως το ότι θα εκτελεσθεί, όπως προβλέπεται στον νόμο, η ποινή που θα του επιβληθεί».

Εν τούτοις, πολλές από τις πρόσφατες νομοθετικές πρωτοβουλίες «αυστηροποίησης» της ποινικής νομοθεσίας μας την επιμολύνουν με ασθένειες του παρελθόντος. Η παραγωγή φρέσκων κακουργημάτων συνδυάζεται με τον ευτελισμό των πλημμελημάτων ως οιονεί μη αξιόποινων πράξεων, ενώ η εισαγωγή ανελαστικών και δυσανάλογων ποινών και η τιμωρη-

τική παραμόρφωση πολύτιμων σωφρονιστικών θεσμών, όπως η υπ' όρον απόλυση, εμποδίζουν την εξατομικευμένη ποινική μεταχείριση και οδηγούν σε συμφόρηση των φυλακών. Ακόμη, η προαγωγή σε κακουργήματα πράξεων που μπορούν κάλλιστα να αντιμετωπιστούν με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα ως πλημμελήματα, επιβαρύνει υπέρμετρα ανακριτές, δικαστικά συμβούλια και δικαστήρια κακουργημάτων και επιβραδύνει αφόρητα την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Αν η τάση αυτή δεν ανακοπεί, η Ελλάδα δεν θα αργήσει να μετατραπεί σε μία –μοναδική στην Ευρωπαϊκή Ένωση– χώρα ονομαστικών κακουργημάτων που αδυνατεί να διαχειριστεί ορθολογικά την εγκληματικότητα.

Είναι καιρός λοιπόν οι παρ' ημίν αυθόρμητοι παραγωγοί «επίκαιρων» κακουργημάτων να αναθεωρήσουν την στάση τους και αντί των θορυβούντων υπερμάχων της αυστηρότητας να ακούσουν την φωνή της επιστήμης και της λογικής.

Σας ευχόμαστε αίσιο το νέο έτος!

Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος
Πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

Αντιτρομοκρατική πολιτική, αλλά σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων Δελτίο Τύπου FRA - Βιέννη, 18 Νοεμβρίου 2021

Αναρτήθηκε το Δελτίο Τύπου του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ που αφορά την Έκθεσή του για την Οδηγία (ΕΕ) 2017/541 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας — Αντίκτυπος στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες (europa.eu).

«Αντιτρομοκρατική πολιτική, αλλά σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων – Οι τρομοκρατικές επιθέσεις συνιστούν σοβαρή απειλή για τις ζωές και την ασφάλεια των πολιτών, αλλά και τεράστια πρόκληση για την ασφάλεια των κρατών. Παράλληλα, οι νόμοι και οι πολιτικές για την αντιμετώπιση της τρομοκρατικής απειλής μπορούν να επιφέρουν, άμεσα ή έμμεσα, σοβαρούς περιορισμούς στα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες, όπως διαπιστώνεται σε νέα έκθεση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA). Οι συντάκτες της έκθεσης επικαλούνται απόψεις ειδικών και εξετάζουν με ποιον τρόπο το αντιτρομοκρατικό έργο μπορεί να ωφεληθεί από τη βελτίωση της νομικής σαφήνειας, από πρακτικές συμβουλές και ισχυρότερες εγγυήσεις.»

Για το Δελτίο Τύπου δείτε εδώ: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/pr-2021-terrorism-directive-rights-impact_el.pdf

Η ενημέρωση του υπόπτου για το περιεχόμενο της εισαγγελικής παραγγελίας

Ιωάννης Ν. Ανδρουλάκης

Δικηγόρος, Επίκ. Καθηγητής ΕΚΠΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 244 § 1 εδ. γ' του νέου ΚΠΔ, «το δικαίωμα ενημέρωσης του υπόπτου περιλαμβάνει κατ'ελάχιστο τη γνωστοποίηση των ποινικών διατάξεων, η παραβίαση των οποίων διερευνάται, καθώς και των θεμάτων επί των οποίων θα παράσχει εξηγήσεις». Πρόκειται για μια σημαντική ρύθμιση, που εισήγαγε, σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2012/13/ΕΕ¹, μια διευρυμένη υποχρέωση πληροφόρησης του υπόπτου, όχι μόνο για τη νομική αλλά και για την ουσιαστική βάση επί της οποίας κινείται η σε βάρος του ποινική διαδικασία, προς διασφάλιση της δυνατότητας προετοιμασίας της υπεράσπισης του. Με τον τρόπο αυτόν, σε συνδυασμό με την ταυτόχρονη προσθήκη α) της υποχρέωσης σύνταξης ειδικής έκθεσης για την ενημέρωση του υπόπτου στο άρθρο 95 § 2,

β) της ευθείας παραπομπής που κάνει πλέον το άρθρο 244 § 1 εδ. β' στα δικαιώματα του άρθρου 100 ΚΠΔ (και στην περιλαμβανόμενη εκεί υποχρέωση ανακοίνωσης του περιεχομένου του –όποιοι– «κατηγορητηρίου»), και γ) της ρητής πρόβλεψης στη νέα διάταξη του άρθρου 171 § 1 περ. δ' ΚΠΔ περί απόλυτης ακυρότητας της διαδικασίας όταν προσβάλλονται τα υπερασπιστικά δικαιώματα όχι μόνο του κατηγορουμένου (όπως έλεγε η προϊσχύσασα διάταξη), αλλά και «του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η πράξη κατά την προκαταρκτική εξέ-

“ Η μέχρι πρότινος απολύτως κρατούσα πρακτική της ανακοίνωσης στον καλούμενο σε εξηγήσεις ύποπτο μόνο των διατάξεων του νόμου επί των οποίων διενεργείται η προκαταρκτική εξέταση (...) δεν μπορεί πια να γίνεται ανεκτή. ”

ταση», ολοκληρώθηκε, θα έλεγε κανείς, η θωράκιση του υπόπτου με όλα τα δικαιώματα που προσιδιάζουν στον κατηγορούμενο μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης. Η μέχρι πρότινος απολύτως κρατούσα πρακτική της ανακοίνωσης στον καλούμενο σε εξηγήσεις ύποπτο μόνο των διατάξεων του νόμου επί των οποίων διενεργείται η προκαταρκτική εξέταση – και ουδενός στοιχείου σε σχέση με το πραγματικό περιεχόμενο των υπονοιών που έχουν μορφοποιηθεί σε βάρος του – δεν μπορεί πια να γίνεται ανεκτή.

Αυτό, ασφαλώς, δεν σημαίνει ότι η ενημέρωση του υπόπτου απαιτείται να εγγίζει σε βαθμό πληρότητας και εξειδίκευσης την ενημέρωση του κατηγορουμένου που καλείται σε απολογία από τον τακτικό ανακριτή – γι' αυτό και ο νομοθέτης επέλεξε την ως άνω γενική αναφορά στα «θέματα» επί των

οποίων καλείται να παράσχει εξηγήσεις². Στην προκαταρκτική εξέταση είναι αναμενόμενο η διερεύνηση της υπόθεσης να βρίσκεται ακόμα σε πρώιμο στάδιο και να μην έχει αποδώσει ώριμους καρπούς ή να μην έχουν αξιολογηθεί επισταμένως τα πορίσματά της. Το αντικείμενο της κατηγορίας σε πολλές περιπτώσεις δεν θα έχει ακόμα οριστικά προσδιορισθεί. Επομένως, η πληροφόρηση που θα δοθεί είναι εύλογο να μην αντιστοιχεί πάντοτε σε σαφήνεια και λεπτομέρεια στο περιεχόμενο ενός κανονικού κατηγορητηρίου. Ο ύποπτος δικαιούται, όμως, να ενημερωθεί στοιχειωδώς – έστω, κάποτε, περιληπτικά και χωρίς πλήρη και σαφή εξειδίκευση – για τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά που κρίθηκαν ικανά να εγείρουν υπόνοιες τέλεσης συγκριμένης αξιόποινης πράξης από μέρους του και που κατέστησαν επιβεβλημένη την κλήση του σε εξηγήσεις, όπως και για τον νομικό χαρακτηρισμό της αξιόποινης πράξης που του αποδίδεται. Το δικαίωμα, λοιπόν, που αντλείται από το άρθρο 244 § 1 εδ. γ' ΚΠΔ εκτείνεται τουλάχιστον στα βασικά στοιχεία της φερόμενης αξιόποινης πράξης, οπωσδήποτε δε – στο μέτρο που αυτό είναι εφικτό – και στον χρόνο και τον τόπο τέλεσής της, επί ποινή απόλυτης ακυρότητας της διαδικασίας.³ Όταν η προκαταρκτική εξέταση κινείται με βάση κάποια έγκληση ή μήνυση – όπως θα συμβαίνει στην πλειονότητα των περιπτώσεων – η περιγραφή των «θεμάτων» θα πρέπει να παρέχει επαρκή καθοδήγηση στον ύποπτο, ώστε να μπορεί να αντιληφθεί ποια είναι τα ουσιαστικά χωρία της καταγγελίας (λ.χ. επί έγκλησης για συκοφαντική δυσφήμιση ποιοι ακριβώς ισχυρισμοί του είναι, υποτίθεται, ψευδείς), με κριτήριο πάντα την εξασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος υπεράσπισης του.

Η τρέχουσα εισαγγελική πρακτική φαίνεται ότι έχει αρχίσει σε κάποιο βαθμό να προσαρμόζεται στη νέα αυτή πραγματικότητα. Αρκετές εισαγγελικές παραγγελίες για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης περιλαμβάνουν πλέον – είτε εξαρχής είτε συμπληρωματικά, μετά την υποβολή σχετικών αιτημάτων από τους υπόπτους – συγκεκριμένες αναφορές στη διερευνώμενη πράξη ή διατυπώνουν συγκεκριμένα ερωτήματα στα οποία ο ύποπτος καλείται να απαντήσει. Το σημαντικότερο δε, οι συνέπειες της μεταρρύθμισης του άρθρου 244 ΚΠΔ έχουν αναδειχθεί μέσω πρόσφατων βουλευμάτων που κήρυξαν άκυρη την διαδικασία, σύμφωνα με το άρθρο 171 παρ. 1 στοιχ. δ' ΚΠΔ, όπως και την ασκηθείσα ποινική δίωξη, σε υποθέσεις όπου παραλείφθηκε η

² Βλ. Η. Αναγνωστόπουλου, Τα δικαιώματα διερχόμενης, μετάφρασης και ενημέρωσης – Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ, ΠoinXp ΞΘ' (2019), σελ. 481 (488).

³ Βλ. περισσότερα Η. Αναγνωστόπουλου, Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Οι Οδηγίες 2010/64 ΕΕ και 2012/13/ΕΕ, 2017, σελ. 143 επ. του ιδίου, ΠoinXp ΞΘ', 2019, σελ. 481, 488. Ι. Ανδρουλάκης, Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΑθ 1668/2019, ΠoinXp Ο', 2020, σελ. 142, 144 επ. Λ. Μαργαρίτη/Τσιρίδη, Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Ι, 2020, άρθρο 244, σελ. 1343 επ. Σ. Χούρσογλου, Η προκαταρκτική εξέταση στον νέο ΚΠΔ, ΝοΒ 69, 2021, σελ. 46, 57.

¹ Οδηγία «σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών» της 20.07.2012, ΕΕΕΕ L 142 της 1.6.2012, σελ. 1 επ.

οφειλόμενη ενημέρωση από την εισαγγελική αρχή.⁴ Είναι δε σημαντική η παραδοχή των βουλευμάτων αυτών, ότι ακόμα και η μη άρνηση των υπόπτων να παράσχουν εξηγήσεις και η υποβολή σχετικού σημειώματος στον αρμόδιο ανακριτικό υπάλληλο «ουδεμία έννομη επιρροή ασκεί, καθόσον πρόκειται για απόλυτη ακυρότητα, η οποία δεν μπορεί εξ αυτού του λόγου να θεωρηθεί ότι καλύφθηκε, όπως θα μπορούσε να συμβεί ενδεχομένως με τη σχετική ακυρότητα. Ούτε όμως μπορεί να εξαρτηθεί η απόλυτη ακυρότητα από την επέλευση ή μη δικονομικής βλάβης του αιτούντος, θεσμός που ισχύει στο πεδίο του αστικοδικονομικού δικαίου, όχι όμως του ποινικού δικαίου. Διαφορετική αντιμετώπιση της ως άνω απόλυτης ακυρότητας θα σήμαινε καταστρατήγηση της ίδιας της διάταξης του άρ. 171 αριθμ. 1 περ. δ' ΚΠΔ.».

Η προκαταρκτική εξέταση ενεργείται ως γνωστόν πάντοτε εγγράφως, σύμφωνα με το άρθρο 243 παρ. 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 241 ΚΠΔ, η δε ενημέρωση του υπόπτου γίνεται ακριβώς μέσω της εισαγγελικής παραγγελίας που δίνεται προς τους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους κατ' άρθρο 31 παρ. 1 ΚΠΔ για την διενέργεια των αναγκαίων ανακριτικών πράξεων και τη λήψη των εγγράφων εξηγήσεων των υπόπτων. Η εισαγγελική παραγγελία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της δικογραφίας, ως το αποκλειστικό μέσο αποτύπωσης εκ μέρους του εισαγγελέα των ποινικών διατάξεων η παραβίαση των οποίων διερευνάται και των θεμάτων επί των οποίων θα δοθούν οι εξηγήσεις. Επομένως, μοιάζει αυτονόητη η υποχρέωση χορήγησης αντιγράφου αυτής στον ύποπτο, προκειμένου να μπο-

ρέσει να ασκήσει τα υπερασπιστικά του δικαιώματα.⁵ Κι όμως το τελευταίο χρονικό διάστημα παρατηρούνται περιπτώσεις άρνησης ανακριτικών υπαλλήλων να χορηγήσουν αντίγραφο της εισαγγελικής παραγγελίας, με αποκορύφωμα την πολύ πρόσφατη υπ' αριθ. 8695/16.11.2021 οδηγία της διευθύνουσας την Εισαγγελία Πρωτο-

“ η μη ικανοποίηση αιτήματος υπόπτου για τη χορήγηση σχετικού αντιγράφου εμφανίζεται αυθαίρετη ”

δικών Πειραιώς προς την Προϊσταμένη του οικείου Πταισματοδικείου, σύμφωνα με την οποία «η εισαγγελική παραγγελία δεν συνιστά έγγραφο της δικογραφίας και δεν λαμβάνεται αντίγραφο αυτής από διαδίκους».

Πρόκειται για μια θέση που –με τον τρόπο που είναι διατυπωμένη– δεν έχει έρεισμα στον νόμο και αποτελεί ένα ανησυχητικό βήμα προς τα πίσω, μετά από σημαντικά βήματα προόδου που σημειώθηκαν τα τελευταία χρόνια στο πεδίο της κατοχύ-

ρωσης των δικαιωμάτων του υπόπτου. Το άρθρο 100 ΚΠΔ, στο οποίο, όπως είδαμε, παραπέμπει πια ευθέως το άρθρο 244 § 1 εδ. β', επιβάλλει την ανακοίνωση του περιεχομένου και, εφόσον υποβληθεί σχετική αίτηση, τη χορήγηση αντιγράφων του «κατηγορητηρίου» και των υπολοίπων εγγράφων της «ανάκρισης». Αν στην κύρια ανάκριση το κατηγορητήριο συντάσσεται από τον ανακριτή, όπως ορίζει το άρθρο 248 § 3 ΚΠΔ, στην προκαταρκτική εξέταση το έγγραφο με τις εφαρμοζόμενες διατάξεις και τα «θέματα επί των οποίων θα παράσχει εξηγήσεις ο ύποπτος» συντάσσεται από τον εισαγγελέα, φορέας του δε, όπως προελέχθη, δεν είναι άλλος από την περί ης ο λόγος εισαγγελική παραγγελία. Όπου ο νομοθέτης θέλει να αποκλείσει ένα έγγραφο από το υλικό της δικογραφίας το πράττει ρητά, όπως για παράδειγμα σε σχέση με την προηγούμενη έγγραφη εξέταση του υπόπτου που έγινε ενόρκως ή χωρίς την δυνατότητα άσκησης των υπερασπιστικών του δικαιωμάτων (άρθρο 244 § 3 ΚΠΔ), την πράξη ταυτοποίησης των στοιχείων του ψευδώνυμου, τελούστος υπό καθεστώς προστασίας μάρτυρα (άρθρο 12 ΚΥΑ 42926/2018 σε συνδυασμό με το άρθρο 218 § 4 ΚΠΔ) ή την αίτηση του κατηγορουμένου για την έναρξη διαδικασίας ποινικής διαπραγμάτευσης (άρθρο 303 § 3 ΚΠΔ). Τίποτα τέτοιο δεν έχει προβλεφθεί –και πώς θα μπορούσε άλλωστε– για την εισαγγελική παραγγελία. Έτσι, η μη ικανοποίηση αιτήματος υπόπτου για τη χορήγηση σχετικού αντιγράφου εμφανίζεται αυθαίρετη και παραβιάζει, πέραν των προαναφερθεισών διατάξεων του ΚΠΔ, και τις θεμελιώδεις διατάξεις των άρθρων 20 § 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1, 3α'-β' της ΕΣΔΑ.⁶

Ζήτημα μη χορήγησης αντιγράφου της εισαγγελικής παραγγελίας τίθεται μόνον εφόσον δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμα οι αναγκαίες ανακριτικές πράξεις, ενόψει του ενδεχόμενου κινδύνου απώλειας αποδεικτικών στοιχείων και παρακώλυσης της έρευνας της υπόθεσης.⁷ Για τον λόγο αυτό είναι σκόπιμο, στις περιπτώσεις ιδίως όπου δεν έχει αποδοθεί εξαρχής σε ορισμένα πρόσωπα η τέλεση της υπό έρευνα αξιόποινης πράξης και αναμένεται ότι μπορεί να χρειασθεί η συλλογή πρόσθετων αποδεικτικών στοιχείων, η παραγγελία για την λήψη ανωμοτί εξηγήσεων των υπόπτων να δίνεται σε δεύτερο χρόνο, συμπληρωματικά προς την αρχική παραγγελία για τη συλλογή των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων και όχι ταυτοχρόνως προς αυτή, όπως συνηθίζεται. Με τον τρόπο αυτό και ο εισαγγελέας θα έχει την ευκαιρία να εκτιμήσει εν συνόλω το αποδεικτικό υλικό και να αποφύγει την κλίτευση ως υπόπτων προσώπων που είναι άσχετα με την υπόθεση. ●

⁴ ΣυμβΓλημΑθ 318/2021, ΠοινΧρ ΟΑ' (2021), σελ. 131 επ. (με αντίθετη ΕισΠρ Ν. Κοκαρίδα)· ΣυμβΓλημΠειρ 751/2021, υπό δημοσίευση στα ΠοινΧρ (με αντίθετη ΕισΠρ Θ. Εμμανουηλίδου). Βλ. προς αυτήν την κατεύθυνση ήδη το ΣυμβΓλημΑθ 2585/2015, ΝοΒ 65 (2017), σελ. 136 (με αντίθετη ΕισΠρ Βαρβ. Γνεσούλη).

⁵ Την υποχρέωση αυτή δέχεται και ο *Ελευθερίανος*, Καινοτομίες στην προκαταρκτική εξέταση και την εισαγγελική εποπτεία στους προκαταρκτικούς υπαλλήλους, Εισήγηση στη Διαδικτυακή Επιστημονική Εκδήλωση με θέμα «Η αξονική θέση του Εισαγγελέα στον νέο ΚΠΔ» που οργάνωσε η Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος σε συνεργασία με το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης στις 22.01.2021.

⁶ Δικαίωμα πρόσβασης στο περιεχόμενο και λήψης αντιγράφου της εισαγγελικής παραγγελίας έχει, ασφαλώς, και ο παριστάμενος για την υποστήριξη της κατηγορίας υπό τους όρους του άρθρου 107 ΚΠΔ.

⁷ Δεν είναι τυχαίο ότι σύμφωνα με την σκέψη 28 της Οδηγίας 2012/13/ΕΕ, «η ενημέρωση του υπόπτου ή κατηγορουμένου για την αξιόποινη πράξη για την οποία φέρεται ως ύποπτος ή κατηγορείται ότι έχει διαπράξει, θα πρέπει να παρέχεται άμεσα και το αργότερο πριν από την πρώτη επίσημη ανάκρισή του από την αστυνομία ή άλλη αρμόδια αρχή και χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η διενέργεια των ερευνών».

Σκέψεις για το διαχρονικό δίκαιο στο πεδίο του σωφρονιστικού δικαίου

Κώστας Κοσμάτος

Επίκ. Καθηγητής Νομικής Σχολής ΔΠΘ

I. Όπως ήδη αναπτύχθηκε σε προηγούμενο σημείωμά μας¹, με τον Ν 4760/2020 τροποποιήθηκαν, επί του αυστηρότερου, οι προϋποθέσεις χορήγησης τακτικών αδειών των κρατουμένων που εκτίουν ποινές κάθειρξης άνω των 10 ετών.

Ενόψει των τροποποιήσεων αυτών, το ζήτημα που προκύπτει σήμερα στην πράξη είναι το καθεστώς που θα πρέπει να διέπει όσους ήταν ήδη (μέχρι τη θέσπιση του Ν 4760/2020) κρατούμενοι με ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης άνω των 10 ετών. Η κατηγορία αυτή των κρατουμένων αριθμεί διαχρονικά τουλάχιστον το 40% επί του συνόλου των κρατουμένων στη χώρα μας. Σημειώνεται ότι ένα μεγάλο μέρος από την κατηγορία αυτή των κρατουμένων αυτών

ήδη λάμβαναν τακτικές άδειες, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 55 ΣωφρΚ (πριν την τροποποίησή του με το Ν 4760/2020).

“ με τον Ν 4670/2020 τροποποιήθηκαν, επί του αυστηρότερου, οι προϋποθέσεις χορήγησης τακτικών αδειών των κρατουμένων που εκτίουν ποινές κάθειρξης άνω των 10 ετών. ”

II. Το παραπάνω ζήτημα δεν προκύπτει για πρώτη φορά στη χώρα μας. Χρήσιμο είναι να υπενθυμίσουμε ότι ανάλογη αυστηροποίηση των προϋποθέσεων για την χορήγηση τακτικής άδειας έχει προβλεφθεί και στο παρελθόν και ειδικότερα:

α) Σε περιπτώσεις καταδίκων για διακίνηση ναρκωτικών, οι οποίοι είχαν καταδικαστεί σε ποινές πρόσκαιρης κάθειρξης, με πρόβλεψη για πραγματική έκτιση των δύο πέμπτων της ποινής ή είχαν καταδικαστεί για εγκλήματα διακίνησης ναρκωτικών σε ισόβια κάθειρξη, με πρόβλεψη για πραγματική έκτιση τουλάχιστον δέκα ετών (με το άρθρο 2 Ν 2943/2001, ΦΕΚ Α' 203). Η παραπάνω διαφοροποίηση, ωστόσο, περιορίστηκε στις περιπτώσεις της κάθειρξης, η οποία επιβλήθηκε για εγκλήματα που προβλέπονται μόνο στις επιβαρυντικές περιπτώσεις των άρθρων 23 και 23Α του νόμου περί ναρκωτικών - Ν 3459/2006 (με το άρθρο 21 Ν 3727/2008, ΦΕΚ Α' 257).

β) Σε περιπτώσεις καταδίκων για θανατηφόρα ληστεία (άρθρο 380 παρ. 2 του Ποινικού Κώδικα), με πρόβλεψη για πραγματική έκτιση των δύο πέμπτων της ποινής (άρθρο 77 Ν 4139/2013). Σημειώνεται ότι η διάταξη αυτή είναι ακόμα σε ισχύ.

γ) Σε περιπτώσεις καταδίκων για τα εγκλήματα των άρθρων 134, 135, 135Α, 138, 187Α, 299, 380 παρ. 2 και 385 παρ. 1

περ. α' ΠΚ, εφόσον τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης, με πρόβλεψη για χορήγηση τακτικής άδειας δύο έτη πριν τη συμπλήρωση είκοσι ετών πραγματικής έκτισης της ποινής, προκειμένου για ποινή ισόβιας κάθειρξης, και των 3/5 πραγματικής έκτισης της ποινής, προκειμένου για ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης (άρθρο 1 παρ. 12 Ν 4274/2014, ΦΕΚ Α' 147). Η διάταξη αυτή καταργήθηκε με το άρθρο 1 παρ. 1 Ν 4322/2015 (ΦΕΚ Α' 42).

III. Η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου έχει ασχοληθεί με το ζήτημα του διαχρονικού δικαίου που προέκυπτε από τις παραπάνω νομοθετικές μεταβολές στο πεδίο των αδειών των κρατουμένων. Ειδικότερα:

α) Αρχικά, με τις τροποποιήσεις του Ν 2943/2001, η Γνωμοδ.ΕισΑΠ 5/2001 (Δ. Κατσιρέας) δέχθηκε ότι «οι προβλέπουσες την χορήγηση αδειών στους κρατούμενους διατάξεις των άρθρων 54 επ. του Σωφρονιστικού Κώδικα δεν αφορούν θέματα ουσιαστικού ποινικού δικαίου, αλλά ρυθμίζουν ζητήματα διοικήσεως των φυλακών, σχετικά με τη διαβίωση των κρατουμένων, αποσκοπούσες, όπως προκύπτει και από τον τίτλο του έβδομου κεφαλαίου (άρθρο 51 επ.) του Σωφρονιστικού Κώδικα, στην επικοινωνία των κρατουμένων με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον». Ως εκ τούτου, οι διατάξεις για τις άδειες των κρατουμένων δεν υπάγονται στο πεδίο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, ώστε να έχει εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 2 ΠΚ. Σημειώνεται ότι η τελική λύση για το ζήτημα δόθηκε νομοθετικά, με το άρθρο 14 παρ. 2 Ν 2993/2002, με το οποίο ορίστηκε ότι οι διατάξεις του Ν 2943/2001 εφαρμόζονται μόνο για πράξεις που τελέστηκαν μετά την έναρξη ισχύος του (12.9.2001).

β) Ακριβώς αντίθετη με την παραπάνω προσέγγιση είχε η Γνωμοδ.ΕισΑΠ 6/2013 (Γ. Παντελής), ενόψει της νομοθετικής μεταβολής του Ν 4139/2013 (για το αδίκημα της θανατηφόρας ληστείας), στην οποία σημειώνεται ότι «και μετά την τροποποίηση του άρ. 55 Ν. 2776/1999 με το άρ. 77 Ν. 4139/2013, έχουν εφαρμογή οι ευμενέστερες για τους κρατούμενους διατάξεις, δηλαδή οι κρατούμενοι στους οποίους χορηγούντο άδειες εφ' όσον είχαν εκτίσει το 1/5 της ποινής τους, θα συνεχίσουν να παίρνουν με το ίδιο καθεστώς και μετά τον ισχύ του Ν. 4139/2013». Η θέση που εκφράστηκε στην εν λόγω Γνωμοδότηση, παρότι δεν έγινε ρητή μνεία ούτε στο άρθρο 7 παρ. 1 του Συντάγματος, το οποίο απαγορεύει την αναδρομική εφαρμογή δυσμενέστερης διάταξης, ούτε όμως και στο άρθρο 2 παρ. 1 ΠΚ, το οποίο επιβάλλει τη σε κάθε περίπτωση εφαρμογή του επεικέστερου νόμου, υιοθέτησε την εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων προκειμένου να οδηγηθεί στην κρίση περί εφαρμογής της προϊσχύουσας επεικέστερης για τον κρατούμενο διάταξης.

γ) Για την παρούσα τροποποίηση του Ν 4760/2020 εκδόθηκε η Γνωμοδ.ΕισΑΠ 8/2021 (Λ. Σοφουλάκης), με την οποία υποστηρίζεται ότι «δεν υπάρχει έδαφος νομικής σκέψης περί εφαρμογής ευμενέστερων διατάξεων βάσει της γενικής αρχής του άρθρου 2 παρ. 1-2 ΠΚ, δεδομένου ότι οι θεσπιζόμενοι σωφρονιστικού και λοιπού ρυθμιστικού χαρακτήρα κανόνες διαβίωσης των κρατουμένων, ως και αυτές που πραγματεύονται τα περί χορήγησης άδειας τούτων,

¹ Κ. Κοσμάτου, Οι άδειες των κρατουμένων μετά τον Ν 4760/2020, NOVA CRIMINALIA τ. 12, Φεβρουάριος 2021, <https://hcba.gr/wp-content/uploads/2021/02/NC-12-2.pdf>